МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛЕТВІРНОЇ ФУНКЦІЇ ПОЕТОНІМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Козловська Д. В.
кандидат філологічних наук
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Мовний матеріал тексту художнього твору тлумачиться лінгвістами як продукт людської свідомості, інтелектуальна репрезентація світосприйняття письменника, в чому полягає антропоцентрична спрямованість дослідження. Уведена в текст власна назва сприймається як одиниця, що актуалізує авторський задум та його проекцію на знання й інтереси читача [5, с. 99]. Поетоніми слугують засобами пізнання багатогранності свідомості автора, ілокутивними центрами, що мають уплив на реципієнта. Це здійснюється через їхні комунікативні функції, їхню динаміку та особливості антропофактору [8, с. 225]. Цей підхід дає змогу осягнути процес свідомого вибору поетонімів автором, когнітивні та соціальні чинники, які на нього впливають, розтлумачити власну назву як інструмент відтворення дійсності письменником і фактор формування його мовної картини світу, виділити в цьому розрізі особливості індивідуального авторського стилю.

Звернення до **методу контекстуально-інтерпретаційного аналізу** реалізується через установлення значущості досліджуваних текстів у соціокультурному вимірі та спробу тлумачення авторського задуму. Лексикон автора стає при цьому вагомим у часовому й культурному зрізі, зокрема такими стають поетоніми, розгляд яких як важливих елементів архітектоніки художнього тексту уможливлює інтерпретацію цілого твору. Контекстуально-інтерпретаційний аналіз передбачає два етапи: контекстуалізацію й інтерпретацію. Контекстуалізація за допомогою процедури герменевтичного кола зумовлює реконструкцію текстового змісту, що є цілісним відображенням описуваних у тексті подій у їхньому розгортанні, характеристиках і зв'язках. На підставі контекстуалізації здійснюється інтерпретація інформації, закладеної в тексті, установлення авторської мети та стратегій впливу на читача [2, с. 42].

Контекстуально-інтерпретаційний аналіз нерозривно пов'язаний із **описовим (дескриптивним) методом**, який застосовується під час безпосереднього пояснення особливостей уживання поетонімів і взаємозв'язків між ними, їхніх функцій, головною серед яких у художньому тексті є стилетвірна. Описовий метод послуговується двома протилежними прийомами інтерпретації – внутрішньої та зовнішньої, – результати використання яких мають вагоме значення для всього дослідження. Прийом внутрішньої інтерпретації сприяє визначенню кореляцій власних назв із контекстом їхнього уживання. Прийом зовнішньої інтерпретації розкриває

відомості про вкладений у поетоніми прихований зміст, що уможливлює декодування ідіолекту автора.

Застосування **лінгвостатистичного методу** дає змогу визначити у текстах кількість поетонімів певних розрядів, що, у свою чергу, сприяє виявленню домінувальних серед них. Квантитативна інформація про мовні одиниці дозволяє повністю оцінити словниковий запас автора, зокрема склад поетонімії текстів, і визначити статистично значущі елементи. Кількісно марковані поетоніми, як правило, постають текстовими домінантами, що певною мірою визначають ідіостиль автора, у зв'язку з чим мають особливе значення у тексті та вимагають детального поетонімологічного аналізу.

Метод етимологічного аналізу використовується для з'ясування допоетонімної семантики, реконструювання первинного значення власних назв. Іноді застосовується формальний спосіб етимологізації, що полягає у віднаходженні відповідності значень поетоніма й апелятива, тотожного йому за формою. О. В. Суперанська зазначає, що між власною назвою та апелятивом звичайно виникає багато проміжних етапів, що призводить до зміни моделі та форми власної назви, а інколи й до втрати зв'язку із вихідним атрибутивним апелятивом [7, с. 206].

Нами запропоновано **прийом паралелізації** для виявлення супровідних культурно-історичних конотацій відібраних із художнього тексту імен, символічних і традиційних для української антропоетонімії. Культурно-історичний аспект діалогічності полягає у зв'язку тексту як відбиття особистісної свідомості автора й читача з кодом культури в її часовому й просторовому розвитку, зокрема з художніми текстами попередників. Такий діалог має не лише рекурсивний характер, що передбачає інтерсеміотичні зв'язки з попередньою традицією культури, а й прокурсивний, що розглядається як гіпотетичне моделювання впливу тексту на майбутній розвиток семіотичного універсуму культури [6].

Спектр засобів розкриття поетонімів як змістовних лексем обирається з огляду на їхню глибоку сутність і контекстуальну детермінованість. Сукупність вищеперерахованих методів і прийомів визначає вектор розвитку дослідження, що дозволяє виявити стилетвірні параметри функціонування поетонімів у художньому тексті.

Література:

1. Бук С. Н. Сучасні методи дослідження мови письменника у слов'янознавстві. *Проблеми слов'янознавства*. 2012. Вип. 61. С. 86–95.

2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования : монография. Москва : Наука, 1981. 140 с.

3. Гриценко Т. Б. Власні назви як засіб стилетворення в українській історичній прозі другої половини XX ст.: на матеріалі романів про Б. Хмельницького : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1998. 16 с.

4. Дергач Д. В. Лінгвостилістика онімів сучасних українських медійних текстів : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2010. 18 с.

5. Жуйкова М. В. Трансляція культурної інформації в процесах номінації. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. / редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін. ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2014. № 1. С. 95–105.

6. Селіванова О. О. Методи дослідження тексту в сучасній лінгвістиці. URL: http://refs.in.ua/metodi-doslidjennya-tekstu-v-suchasnij-lngvistici.html

7. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного : монография. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 368 с.

8. Таценко Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць у когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. *Функциональная лингвистика* : сб. науч. работ. Симферополь : КРИППО, 2011. № 2. Т. 2. С. 222–225.

МЕТАФОРА ЯРМА В РАДЯНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Коротич К. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

У тоталітарних і авторитарних державах існує велика кількість засобів агітації та пропаганди, за допомогою яких влада впливає на свідомість громадян, спонукає їх до потрібних дій та модифікує картину світу, у тому числі мовну. Вивчення способів і механізмів впливу на особистість у синхронії та діахронії є важливим теоретичним і практичним напрямком наукових досліджень як в усьому світі, так і в сучасній Україні, де триває інформаційна війна. З огляду на це, наше дослідження присвячене розгляду використання ідеологічної метафори як одного з потужних способів впливу на реципієнта в радянській новомові. Мета цієї невеликої розвідки – висвітлити особливості функціонування й прагматичного навантаження лексеми *ярмо* та її похідних в українській пресі радянських часів в аспекті впливу на особистість.

За нашими спостереженнями, у радянському дискурсі велика частотність уживання була притаманна лексемі *ярмо*, яка використовувалася переважно в переносному значенні «гноблення» й мала значне прагматичне навантаження в українській енкратичній пресі. Це переносне значення актуалізувалося саме в радянському дискурсі, що засвідчує аналіз преси та лексикографічних